

ПРИКМЕТНИКОВІ ТА ПРИСЛІВНИКОВІ ДЕРИВАТИ ЛЕКСЕМИ ‘СЕЛО’ ТА ЇХНІ ПОЛЬСЬКІ ВІДПОВІДНИКИ. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ

ВІКТОРІЯ ГОЙСАК

Ягеллонський університет, Краків – Польща
wiktoria.hojzak@uj.edu.pl; ORCID: 0000-0002-4721-2217

PRZYMIOTNIKOWE I PRZYSŁÓWKOWE DERYWATY LEKSEMU ‘СЕЛО’ ORAZ ICH POLSKIE ODPOWIEDNIKI. PROBLEMY TŁUMACZENIA

WIKTORIA HOJSAK

Uniwersytet Jagielloński, Kraków – Polska

STRESZCZENIE. Przedmiotem badań są przymiotnikowe i przysłówkowe derywaty leksemu *село* w języku ukraińskim oraz ich polskie odpowiedniki. Za zasadnością podjęcia tematu przemawiają: duże prawdopodobieństwo wystąpienia interferencji leksykalnej w językach blisko spokrewnionych; fakt, iż na współczesny zakres znaczeniowy rozpatrywanych leksemów miały wpływ zmiany ewolucyjne w obu językach oraz sztucznie narzucone w czasach komunistycznych (np. likwidacja leksemów z rdzeniem *ріль-*, nadmierne używanie skrótowców) oraz to, że niektóre z rozpatrywanych derywatów wchodziły w skład wciąż kształtujących się terminów społeczno-politycznych (np. *сільський голова*). Badania mieszczą się w zakresie językoznawstwa kontrastywnego. Zastosowano metodę porównawczej analizy semantycznej oraz analizy definicyjnej pojęć. Celem badań było określenie podobieństw i różnic w polach znaczeniowych analizowanych leksemów oraz w ich funkcjonowaniu w różnych kontekstach i stylach. Udało się wyznaczyć polskie odpowiedniki semantyczne derywatów ukraińskich, wskazać homonimy/paronimy międzyjęzykowe, podobieństwa i różnice stylistyczne, określić potencjalne trudności w tłumaczeniu (zwyfikowane na drodze badań empirycznych), wskazać pewne nieścisłości w słownikach.

Słowa kluczowe: językoznawstwo kontrastywne, leksyka, semantyka, tłumaczenie, homonimy międzyjęzykowe, interferencja leksykalna, terminy społeczno-polityczne

ADJECTIVE AND ADVERB DERIVATIVES
OF THE LEXEME ‘СЕЛО’
AND THEIR POLISH EQUIVALENTS.
TRANSLATION PROBLEMS

WIKTORIA HOJSAK

Jagiellonian University, Cracow – Poland

ABSTRACT. The subject of the research are adjective and adverbial derivatives of lexeme *село* in the Ukrainian language and their equivalents in the Polish language. The following arguments speak for the validity of the subject: the high probability of lexical interference in closely related languages; the fact that the contemporary range of meanings of the lexemes in question in both languages was influenced by evolutionary changes and also changes artificially imposed in communist times (e.g. elimination of lexemes with *ріль-* core, excessive use of abbreviations); some of these derivatives are part of still-evolving sociopolitical terms (e.g. *сільський голова*). The research falls within the scope of contrastive linguistics. The method of comparative semantic analysis and definition analysis of terms was applied. The aim was to determine similarities and differences in the fields of meaning of the lexemes that were analyzed and in how they function in different contexts and styles. Polish semantic equivalents for Ukrainian derivatives were identified, homonyms/inter-language paronyms, similarities and stylistic differences were indicated, potential translation difficulties were identified (verified by empirical research), and some inaccuracies in dictionaries were pointed out.

Keywords: contrasting linguistics, lexis, semantics, translation, inter-language homonyms, lexical interference, sociopolitical terms

Польська та українська мови близькоспоріднені, а, як відомо, саме у випадку близькоспоріднених мов небезпека лексичної інтерференції є досить високою, особливо якщо в обох мовах виступають лексеми, які походять від спільних праслов'янських коренів, мають подібне звучання або ж утворені від слів, які є семантичними відповідниками [Кононенко 2012: 178; Федунова 2011: 212]. Крім того, сучасні значення лексем, які будуть предметом розгляду, сформувались не тільки внаслідок еволюційних змін, що відбувались в обох мовах, але й в результаті штучно введених модифікацій, особливо в системі української мови за радянських часів, зокрема в галузі суспільно-політичної термінології. У нас час спостерігаються тенденції очищення мови від насильно впроваджених змін, які полягають, з одного боку, в поверненні до старих зразків, з іншого – у нововведеннях; на ці процеси накладаються й реформи устрою, органів влади тощо, які ведуть за собою зміни в номенклатурі; а отже, суспільно-політична термінологія української мови перебуває в процесі розвитку. Наведені аргументи обґрунтовують актуальність теми. Головним завданням дослідження є встановлення польських

відповідників для українських лексем, виявлення розбіжностей у їхніх значеннях, функціонуванні в різних контекстах і стилях та визначення джерела потенційних помилок при перекладі. Використано метод порівняльного семантичного аналізу, дефініційного аналізу понять на основі тлумачних словників української та польської мов, сленгових словників (для стилістично маркованої лексики). Для встановлення особливостей функціонування лексем використано корпуси української та польської мов, питання перекладу досліджено на основі перекладних і тематичних словників, потенційні труднощі перевірено на групі польських студентів україністики, яким було запропоновано здійснити переклад речень з аналізованими словами з української мови на польську та навпаки.

Українській лексемі *село* відповідає польська лексема *wieś*. Ці слова можна вважати повними лексико-семантичними відповідниками, вони вживаються у схожих контекстах та не становлять проблем при перекладі. Проте далеко не всі їхні деривати залишаються відповідниками. В українській мові похідними від *село* є такі лексеми:

СЕЛО

- **демінутиви:** *селечко, сельце, сільце*
- **назви осіб:** *селянин; селяниця; селянка – селяночка; селюк – селюча, селючка, селючок; селюх; сільчак; односелець; чужоселець; чужосілець; односільчанин; односільчанка*
- **абстрактійні назви:** *селянство, селюцтво*
- **прикметники:** *сільський, селянський, селюцький, сільськогосподарський; чужосільний; чужосільський*
- **прислівники:** *по-селянськи, по-селянському, по-сільськи, по-сільському*
- **композиції з компонентами:**
-сіль-: *сільрада, сількор, сільмаг* і т. д.
-сільгосп-: *сільгоспвиставка, сільгоспмашина, сільгоспмашинобудування, сільгосптехніка, сільгоспугіддя* і под. [Карпіловська 2002: 755–757].

Предметом розгляду будуть тільки прикметникові та прислівникові деривати, а також складноскорочені слова, утворені від прикметника *сільський*¹.

У сучасних українській та польській мовах семантичні відповідники на позначення невеликого населеного пункту, мешканці якого займаються здебільшого сільським господарством, самих мешканців і подібні утворюються від різних коренів. Спричинене це певними історичними процесами, адже в обох мовах існували слова, утворені від тих же праслов'янських коренів [Етимологічний словник... 1982, 1: 365, 2006, 5: 210; Brückner 1989: 618–619, 491–492], проте їхні значення змінювались, а самі вони перейшли до пасивної лексики. Так, польське *siolo* 'osiedle wiejskie' сучасний тлумачний словник

¹ Похідні іменники – назви осіб з цих же словотвірних гнізд були предметом розгляду у раніше опублікованій статті [Hojsak 2017].

подає з ремаркою *давнє* [Słownik języka polskiego PWN 2020], цілком витіснене синонімом *wieś*, збереглося як складова топонімів, напр. *Nowe Siolo*, а також в апелятиві *przysiółek*. Інші лексеми з цим же коренем *siel*² втратили безпосередній семантичний зв'язок з селом та почали вживатися в переносних значеннях, напр. *sielski* 'wiejski i sielankowy', *sielsko*, *sielskość*; *sielanka* 'niczym niezmacone, pogodne, spokojne i beztrioskie życie', 'utwór poetycki przedstawiający w sposób wyidealizowany uroki życia wiejskiego'; *sielankowy* 1. «odznaczający się pogodą, spokojem»; 2. «dotyczący sielanki literackiej»; 3. «o poecie, pisarzu: pisujący sielanki»; *sielankowo*, *sielankowość* [Słownik języka polskiego, PWN 2020]. В українській мові навпаки, до архаїзмів зараховуються лексеми з коренем *весь*:- *весь заст.* 'село' [Словник української... 2020]; *весь заст.* 'село', *весьняк заст.* 'селянин' [Етимологічний словник... 1982, 1: 365]. Внаслідок цих змін з'явилися дві пари міжмовних омонімів/паронімів: *сільський* – *sielski*, *селянський* – *sielankowy*. Однак досить різні контексти вживання зменшують імовірність помилок при перекладі.

Слід зауважити, що польськими відповідниками прикметникових і прислівникових дериватів укр. *село* є лексеми, утворені не тільки від кореня *wieś*-, але й від інших: *rol-* (*rolniczy*, *rolny*) та *chlop-* (*chlopski*, *po chlopsku*). Хотілось би детальніше зупинитись на лексемах з коренем *ріль*-, адже були вони й в українській мові, проте внаслідок політики штучного наближення української мови до російської в першій половині ХХ ст. були з мови витіснені. Л. Масенко внесла лексему *рільництво* у реєстр репресованих слів, замінену штучно створеним терміном *землеробство* за зразком рос. *земледелие* [Масенко 2005: 347–348]³.

Терміни *рільник*, *рільництво* подають словники Б. Грінченка [Грінченко 4: 23] та Білецького-Носенка [Білецький-Носенко 1966: 317]. Фіксують їх і словники 20–30-х років. У *Російсько-українському словнику правничої термінології* за ред. А. Кримського [1926: 60–61] рос. *земледелие* перекладено як *хліборобство*, *рільництво*, а рос. *земледелец* – *хлібороб*, *рільник*, рос. *земледельческий* – *хліборобський*, *рільницький*, *рільничий*, зокрема *рільнича школа*. *Російсько-український словник* О. Ізюмова також реєструє прикметник *рільничий* [1926: 189], *Правописний словник* Г. Голоскевича фіксує: *рільник*, *рільництво*, *рільницький*, *рільничий* [1929: 474]; *Словник ділової мови* за ред. М. Дорошенка [1930] також подає лексеми *рільник*, *рільництво*. Ні один із згаданих словників не пропонує штучно створеного терміну *землеробство*. Однак вже *Російсько-український словник* за ред. П. Мустяци з 1937 р. не по-

² А. Брукнер вважав їх руським запозиченням з XVI ст. замість питомих слів з західнослов'янською групою -dl-: *siodło*, *siodlak* [Brückner: 491].

³ Згадує про цю лексему і Т. Панько у статті, присвяченій перекладу праць В. Леніна на українську мову, висловлюючи позицію, що наближення української термінології до російської сприяє її розвитку згідно зі структурою мови [Панько 2005: 339–353].

дає жодного терміну з коренем *ріль-*, а поруч з традиційними *хліборобство*, *хлібороб*, *хліборобський* з'являються й нові: *землеробство*, *землероб*, *землеробський*, щоправда ще з ремаркою *рідко* [1937: 235]. Детальніше цю тему розглядали А. Бурячок [Бурячок 2017], Л. Пустовіт [Пустовіт 2017], М. Лесів [Лесів 2015: 200–204]. У наш час терміни *рільництво*, *рільничий*, *рільник* подають, зокрема, *Польсько-український тематичний словник* та *Польсько-український і українсько-польський словник* під ред. В. Бусла: *uprawa ziemi – землеробство*, *рільництво*, *обробка землі*, *rolniczy – сільськогосподарський*, *землеробський*, *рільничий* [Słownik tematyczny... 2010: 428]; *рільник – rolnik*, *рільництво – rolnictwo*, *рільничий – rolniczy* [Польсько-український... 2004: 721]. Однак наврядчи можна вважати їх широкоживаними в сучасній українській мові.

Існування в українській мові однокореневих паронімів *сільський* і *селянський*, які відрізняються суфіксом *-ан-* та утворені відповідно від іменників *село* і *селянин* спричиняє потенційні труднощі при перекладі та помилки серед тих, хто вивчає українську, що підтвердили проведені дослідження в групі польських студентів краківської україністики. Так, у запропонованому для перекладу реченні „W wiejskich szkołach klasy są mniej liczne” прикметник *wiejskich* аж одна третя студентів переклала як *селянських*, а не *сільських*. Основними польськими відповідниками цих паронімів є *wiejski* і *chłopski*. Розглянемо далі обидві пари.

Сільський – wiejski. Зіставлення словникових статей прикметників *сільський* і *wiejski* свідчить про їхню практично повну семантичну відповідність.

<i>Сільський</i>	<i>Wiejski</i>
1. 'Прикм. до <i>село</i> 1. / Який міститься на території села. / Який відбувається у селі. / Який живе, працює у селі. / у знач. ім. сільські , ких, мн. (одн. сільський, кого, чол.; сільська, -кої, жін.). Ті, що живуть у селі; / Власт. селу, жителям села. / Пов'язаний з управлінням і самоврядуванням села'. 2. 'Який міститься поза межами міста, передмістя; не міський. Сільська місцевість; / Власт. не міській місцевості'. 3. <i>рідко</i> . 'Те саме, що сільськогосподарський'. [Великий тлумачний... 2009: 1323].	1. 'Znajdujący się, położony na wsi (w obrębie wsi), mieszkający na wsi, związany z wsią; właściwy terenom położonym na wsi'. 2. 'Odnoszący się do mieszkańców wsi; wykonywany przez nich, typowy dla nich; wieśniaczy, chłopski'. [Słownik języka polskiego 1985, 3: 701]

Те ж саме підтверджують перекладні словники (пор. напр. *сільська школа – wiejska szkoła*; *сільське середовище – wiejskie środowisko* [Wielki słownik... 2008: 1646]; *сільська будівля – wiejski budynek*, *wiejskie zabudowania* [Українсько-польський... 2007: 261]; *звичай wiejski – сільський звичай*; *krajobraz wiejski – сільський краєвид* [Słownik tematyczny... 2010: 423]. З використанням

інших прикметників перекладаються словосполучення: *сільський дім культури* – *dom ludowy* [Wielki słownik... 2008: 1646]; *агротуристська – сільський (зелений) туризм, агротуризм* [Słownik tematyczny... 2010: 423]; а також словосполучення, у яких *сільський* вживається у значенні *сільськогосподарський*, напр. *сільська країна* – *kraj rolniczy*, *сільський працівник* – *robotnik rolny* [Wielki słownik... 2008: 1646].

Аналіз мікроконтекстів, в яких вживається цей прикметник в українській мові (за корпусом текстів), даних перекладних словників, а також студентських перекладів показав, що найбільше проблем виникає при перекладі термінів *сільська рада, сільський голова, сільське господарство*. До того ж, в українській мові є чимало складноскорочених слів із компонентами *сіль-* та *сільгосп-*, чого не спостерігаємо в польській. Якщо йдеться про перший тип складноскорочених слів, то зіставлення даних одинадцятитомного *Словника української мови* та *Великого тлумачного словника української мови* дозволяє зробити висновок, що вони поступово виходять з ужитку.

<i>Словник української мови</i> в 11 т. (СУМ)	<i>Великий тлумачний словник української мови</i> , 2009 (ВТСУМ)
Сільбуд	–
Сільбудинок	–
Сільбудівський	–
Сільвиконавець	–
Сільвиконком	<i>іст.</i>
–	Сільвиконкомівський
Сільком	<i>іст.</i>
Сількор	Сількор
Сількорівський	Сількорівський
Сільпо	–
Сільмаг	Сільмаг
сільрада (сільська рада)	<i>іст.</i>
Сільрадівець	–
Сільрадівський	<i>іст.</i>
Сільрадський	<i>іст.</i>
Сільревком	–

Однак сумнів викликають ремарки, подані у ВТСУМ. Зокрема *сільська рада* визначається як історизм, проте, згідно з чинним законодавством, сільські ради існують та функціонують⁴, хоч, можливо, зникнуть після закінчен-

⁴ Пор.: „Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.” [Закон України... 1997].

ня реформи місцевого самоврядування, яка триває зараз в Україні. Поки що й у законодавстві, й у публіцистичних текстах, зокрема щодо проведення місцевих виборів 2020, термін *сільська рада* вживається, так само як і *сільський голова* (тобто *голова сільської ради*)⁵. Незрозуміло, однак, чому без ремарки *іст.* залишилось складноскорочене слово *сількор* і прикметник *сількорівський*. Національний корпус української мови фіксує *сількор* тільки в історичному контексті, інтернетні пошукові системи також не видають ніяких сучасних результатів вживання. Мабуть, з огляду на фіксацію ВТСУМ цей анахронізм, як і щораз рідше вживане *сільмаг* потрапили до українсько-польського словника: *сількор* – *korespondent wiejski*, *сільмаг* – *sklep wiejski* [Польсько-український... 2004: 740].

До сучасної української мови повернулася аббревіатура *сільпо* (з рос. *сельпо* – *сельское потребительское общество*, укр. *сільське споживче товариство*), однак як власна назва – назва мережі супермаркетів. Цю ж лексему у переносному значенні 'некмітлива, розумово обмежена людина' фіксує словник українського жаргону [Український жаргон 2005: 299].

Що ж до проблемного терміну *сільська рада*, *сільрада*, словники пропонують перекладати його польською дослівно як *rada wiejska* [Українсько-польський... 2007: 390; Польсько-український... 2004: 740], що є цілком виправданим, адже польські терміни *rada sołecka* і *rada gminy* не становлять відповідників з огляду на різну структуру місцевого самоврядування в обох країнах; зауважмо, що такі проблеми не виникають у випадку терміна *міська рада*. Інший варіант перекладу подає словник під ред. С. Домагальського: *сільська рада* – *rada gromadzka* [Wielki słownik... 2008: 1646].

Цікаво, що аналізовані перекладні словники не фіксують української назви *сільський голова*, а, наче випереджуючи дійсність, використовують термін *сільський староста*, який пропонують перекладати як *sołtys* [Польсько-український... 2004: 740] або ж *sołtys, wójt* [Українсько-польський... 2007: 390], тоді як пол. термін *sołtys* перекладається як *сільський староста* або ж залишається в оригіналі: *soltnic* [Польсько-український... 2004: 305]. Реформа місцевого самоврядування, яка зараз триває в Україні, дійсно передбачає введення посади *сільського старости*, яка відповідатиме за компетенціями посаді пол. *sołtys*, але не *wójt*⁶.

Окремо хотілось би зупинитися на терміні *сільське господарство*, якому відповідає польське *gospodarka rolna, rolnictwo* [Wielki słownik... 2008: 1646]. Фіксують його словники 20–30 рр.: *сільсько-господарський* [Голоскевич 1929:

⁵ Про певну анахронічність термінів *сільська рада*, *міська рада* та под. в українській мові писав О. Тараненко [Тараненко 2010: 61], хоч зауважмо, що у польській мові компонент *rada* функціонує у назвах органів місцевого врядування, пор. *rada gminy, rada miasta, rada miejska*.

⁶ Детальніше зі змінами, які передбачає реформа можна ознайомитись на сайті: http://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/verstka_decentralizaciya.pdf (29.11.2020).

508]; *сільсько-господарчий* (про роботи), *сільськогосподарський* (про податок) [Словник ділової... 1930]; *сільсько-господарський* [Російсько-український 1926: 254]; *сільськогосподарський* [Російсько-український 1937: 724], усі, крім останнього, поруч із терміном *рільництво*, проте *сільське господарство* має ширше значення, оскільки крім рослинництва, містить в собі також тваринництво. Польський термін *rolnictwo* охоплює обидві галузі.

Аналіз студентських перекладів показав, що польською калькою укр. *сільське господарство* є *gospodarstwo wiejskie* (1/3 відповідей), що однак означає не галузь виробництва, а просто невелике господарство в селі, власник якого вирощує продукцію для власних потреб, укр. відповідник – *селянське господарство* [Słownik tematyczny... 2010: 423]. Натомість польському словосполученню *gospodarstwo rolne* відповідає українське *фермерське господарство* або *аграрне господарство* [Słownik tematyczny... 2010: 426].

Проблеми викликав також переклад похідного прикметника *сільськогосподарський*, для якого перекладні словники пропонують два відповідники: *rolny* (напр. *виробництво, товари, продукти, промисловість, банк*) і *rolniczy* (напр. *виробництво, товари, сектор економіки, виставка, машини, техніка*). Слід зазначити, що в сучасній українській мові спостерігається заміна прикметника *сільськогосподарський*, який викликає асоціації з радянськими часами, запозиченням *аграрний*, позбавленим негативних конотацій: *gospodarstwo rolne* – *аграрне (фермерське) господарство*; *kółko rolnicze* – *сільськогосподарський гурток, агрогурток*; *rolny* – *аграрний* [Słownik tematyczny... 2010: 426, 429] тощо.

Селянський – *chłopski*. Пара відповідників *селянський – *chłopski**, здавалось би, не повинна викликати труднощів при перекладі.

<i>Селянський</i>	<i>Chłopski</i>
‘Прикм. до <i>селянин</i> . / Який походить із класу селян або живе в селі. / належний селянинові, селянам. / Власт. селянинові, селянам. / Вигот., зробл. селянином, селянами. / Який звичайно вживають, використовують, носять і т. ін. селяни. / Призначений для селян’. [Великий тлумачний... 2009: 1305]	1. ‘Dotyczący chłopa (rolnika); należący do chłopa, używany przez chłopa’; 2. ‘złożony z chłopów, dokonywany przez chłopów’; 3. ‘właściwy chłopu’; 4. <i>pot.</i> ‘właściwy mężczyznom, męski’. [Słownik języka polskiego 2020]

З зіставлення випливає, що різниці спостерігаються тільки у 4 значенні (типовому для розмовного стилю), пов’язаному зі значення лексеми *chłop* ‘мужик, чоловік’. До речі, у такому ж значенні лексема *хлоп* вживається у мовленні західної України, де є польським запозиченням.

Перекладні словники пропонують здебільшого саме такий відповідник для укр. *селянський* (напр. *прошарок, походження, власність, садиба, госпо-*

дарство), рідко *wiejski* (напр. *gospodarstwo, sposiб життя, заняття*) і тільки в одному випадку *ludowy* (*селянська партія – stronnictwo ludowe*) [Wielki słownik... 2008: 1638].

Цікаві відмінності у вживанні цих прикметників (а також похідних від них прислівників) спостерігаються в кулінарних контекстах. З пошуку у Національному корпусі польської мови випливає, що поруч з назвами страв, продуктів харчування у значенні 'традиційна, екологічно-чиста, домашня' можуть вживатися три прикметники: *swojski* (найбільше результатів, також значення 'вирощений вдома'), *wiejski* і *chłopski* (здебільшого у поєднанні з загальним поняттям), напр. *swojski chleb, bigos, smalec, swojska kielbasa, śmietana, swojskie jadło, masło, ciasto, morele, owoce, przetwory; wiejski chleb, wiejska kielbasa, kuchnia, śmietana, wiejskie masło, jajko, jedzenie; chłopka kielbasa, kuchnia, chłopski chleb, chłopskie jadło* [Narodowy korpus... 2020]. Українським відповідником у назвах страв або продуктів харчування є прикметник *селянський* (прислівник *по-селянськи*), а також *домашній* (зокрема у значенні 'вирощений вдома'), причому *селянський* використовується переважно як власна назва: напр. «Селянське» молоко, масло, «Селянська» ковбаса, шинка «По-селянськи», піца «Селянська», картопля по-селянськи, кефір «Селянський»; домашнє молоко, домашня кухня, домашні абрикоси [Корпус української мови 2020].

Селюцький – wieśniacki, wsiowy, wsiurski. Останній ряд відповідників *селюцький – wieśniacki, wsiowy, wsiurski* характеризується сильними негативними конотаціями, особливо в польській мові, та вживанням у розмовному стилі.

Селюцький розм. 'Прикм. до *селюк*; / Власт. селюкові'.

Селюк розм. 'Житель села'. [Великий тлумачний... 2009: 1305]

Як випливає з аналізу контекстів вживання, значення у словнику значно завужене. Селюк зовсім необов'язково має бути мешканцем села, необов'язкове і селянське походження, так називають неосвічену, некультурну людину. Пор. значення у *Словнику сучасного українського сленгу: селюк* 'груба, неосвічена людина (сільське походження необов'язкове)' [Словник сучасного... 2006: 271].

Wsiowy

1. *pogardliwie*: 'pochodzący ze wsi, charakterystyczny dla wsi; wiejski, rustykalny, kmiecy'; 2. *potocznie*: 'nieumiejący się odpowiednio zachować w towarzystwie; niekulturalny' [Słownik języka polskiego 2020]

Wieśniacki

1. *dawniej*: 'dotyczący wieśniaka – mieszkańca wsi trudniącego się rolnictwem; chłopski, kmiecy'; 2. *pogardliwie*: 'dotyczący wieśniaka – człowieka pochodzącego ze wsi lub mieszkającego na wsi; wsiowy'; 3. *pogardliwie*: 'dotyczący wieśniaka – człowieka nieumiejącego się odpowiednio zachować w towarzystwie; wsiowy' [Słownik języka polskiego 2020]

Wieśniacki (synonimy: *wsiowy*, *wsiurski*) ‘wstydlivy, obciachowy, w złym guście, kiczowaty’ [Słownik polsko-polski 2020].

Слід також зазначити, що укр. *селюк*, *селоцький* вживається значно рідше, ніж польське *wieśniacki*. Взагалі, у польському розмовному мовленні, зокрема, у молодіжному сленгові вживається набагато більше слів з коренем *wieś-*, ніж в українському з коренем *сіль-/сел-*, де увесь набір обмежується кількома лексемами. Підтверджують це словники сучасного сленгу. У польській мові зафіксовано назви осіб: *wieśniak*, *wieśniara*, *wsiura*, *wsiur/wsiór*, *wsiun*, *wiesław*, *wiesiek*, *wieśman*, *wiochmen*; назви дискотек, вечірок: *wieś party*, *wiejska przytupaja*, *wiejska przytupajka*, *wiejski bongo*; назви незручних ситуацій: *wieś tańczy*, *wieś śpiewa*, *wiocha*; інші: *wieśbłysk*, *wieśwagen* [Miejski słownik... 2020]. В українській – *село*, *селюк*, *сільно*, *царське село* [Словник сучасного... 2006: 271; Український жаргон 2005: 296, 299].

Польський прикметник *wieśniacki* втратив первісне значення ‘сільський’, його синонім *wieśniaczy* практично вийшов з ужитку [Słownik języka polskiego 2020], *wsiowy* натомість набув зневажливого забарвлення, хоч у семантиці зв’язок з селом поки зберігається. Нейтральним залишається розглянутий вище прикметник *wiejski*.

Існування у польській мові цілої низки паронімів: *wiejski* – *wsiowy* – *wieśniacki* – *wieśniaczy* – *wsiurski* також може становити джерело проблем при перекладі, особливо для тих, хто вивчає польську мову.

Проведений порівняльний аналіз дозволив визначити основні польські відповідники прикметникових і прислівникових дериватів української лексеми *село*. На основі аналізу лексикографічних джерел, корпусу української та польської мов і проведених досліджень серед групи польських студентів, які вивчають українську мову, встановлено потенційні труднощі, які можуть виникнути при перекладі аналізованих лексем з української мови на польську та навпаки в різних мікроконтекстах. Проблеми ці впливають не тільки з існування міжмовних омонімів/паронімів; внутрішніх паронімів у кожній з мов, але також з певних процесів розвитку мов, зокрема ліквідації в українській мові термінів *рільник*, *рільництво* і похідних внаслідок штучного наближення до російської термінології; засилля складноскорочених слів в українській мові згідно з тенденціями новомови радянських часів, які все ж поступово виходять з ужитку; а також внаслідок еволюції значень деяких лексем та переходу їх до групи стилістично маркованої лексики, особливо в польській мові.

Список використаної літератури

Бурячок А., *Відповіді на запитання: Хлібороб, рільник, хліборобство*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.kulturamovy.org.ua/КМ/pdfs/mix/6-18-35-19.pdf> (29.01.2017).

- Кононенко І., *Українська та польська мови: контрастивне дослідження*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, 2012.
- Кочерган М., *Основи зіставного мовознавства*, Київ: Видавничий центр „Академія”, 2006.
- Лесів М., *Мої мовні поради. Статті і діалоги з читачами*, Перемишль: Український архів, 2015, с. 200–204.
- Панько Т., *Збагачення української соціально-економічної термінології в процесі перекладу творів В.І. Леніна українською мовою*, [в:] *Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду*, ред. Л. Масенко, Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2005, с. 339–353.
- Пустовіт Л., *Хлібороб – трудівник села*, [в:] Електронний ресурс: <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/mix/6-18-35-19.pdf> (29.01.2017).
- Тараненко О., *Українсько-російські мовні контакти на сучасному етапі*, „Мовознавство”, гол. ред. В. Складенко, Київ 2010, № 2–3, с. 55–82.
- Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду*, ред. Л. Масенко, Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2005, с. 347–348.
- Федунова Т., *Методический потенциал сопоставительных семасиологических исследований близкородственных языков*, „Проблеми зіставної семантики”, 2011, вип. 10, ч. 1, с. 211–217.
- Gaze M., *Językowy obraz wieśniaka we współczesnej polszczyźnie*, „Studia Obszarów Wiejskich”, 2015, t. 40, s. 181–187.
- Hojsak W., *Leksemy село/вієш oraz pochodne od nich nazwy osobowe we współczesnym języku ukraińskim i polskim*, [w:] *Obce/swoje II. Miasto i wieś w kulturze Białorusi, Polski, Rosji, Ukrainy*, ред. К. Glinianowicz, К. Kotyńska, Kraków: Scriptorum, 2017, s. 229–239.

Spisok vykorystanoi literatury [References]

- Buriachok A., *Vidpovidy na zapytannia: Khliborob, rilnyk, khliborobstvo [The answers to the questions: Khliborob, rilnyk, khliborobstvo]*, [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/mix/6-18-35-19.pdf> (29.11.2020).
- Kononenko I., *Ukrainska ta polska movy: kontrastyvne doslidzhennia [The Ukrainian and Polish Languages: comparative research]*, Varshava: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2012.
- Kocherhan M., *Osnovy zistavnoho movoznavstva [The basics of comparative linguistics]*, Kyiv: Vydavnychiy tsentr „Akademiia”, 2006.
- Lesiv M., *Moi movni porady. Statii i diialohy z chytachamy [My linguistic advice. The articles and dialogues with readers]*, Peremyshl: Ukrainyskiy arkhiv, 2015, s. 200–204.
- Panko T., *Zbahachennia ukrainskoi sotsialno-ekonomichnoi terminolohii v protsesi perekladu tvoriv V.I. Lenina ukrainskoiu movoiu [The enrichment of the Ukrainian socio-economic terminology in the process of translating the works of V.I. Lenin into Ukrainian language]*,

- [v:] *Ukrainska mova u XX storichchi: istoriia linhvotsydu*, red. L. Masenko, Kyiv: Vydavnychi dim „Kyievo-Mohylianska akademiia”, 2005, s. 339–353.
- Pustovit L., *Khliborob – trudiivnyk sela [Khliborob – the farm worker]*, [v:] Elektronnyi resurs: <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/mix/6-18-35-19.pdf> (29.01.2017).
- Taranenko O., *Ukrainsko-rostiiski movni kontakty na suchasnomu etapi [Ukrainian-Russian Language Contacts at the Contemporary Stage]*, „Movoznavstvo”, hol. red. V. Skliarenko, Kyiv 2010, nr 2–3, s. 55–82.
- Ukrainska mova u XX storichchi: istoriia linhvotsydu [Ukrainian language in the 20th century: the history of the linguistic genocide of the Ukrainian language]*, red. L. Masenko, Kyiv: Vydavnychi dim „Kyievo-Mohylianska akademiia”, 2005, s. 347–348.
- Fedunova T., *Metodicheskij potencial sopostavitel'nyx semasiologicheskix issledovanij blizkorodstvennyx yazykov, [Methodology of comparative semasiological research on closely related languages]*, „Problemy zistavnoi semantyky”, 2011, vyp. 10, ch. 1, s. 211–217.
- Gaze M., *Językowy obraz wieśniaka we współczesnej polszczyźnie [The Linguistic Picture of the Peasant in Modern Polish Language]*, [w:] „Studia Obszarów Wiejskich”, 2015, vol. 40, s. 181–187.
- Hojsak W., *Leksemy село/wieś oraz pochodne od nich nazwy osobowe we współczesnym języku ukraińskim i polskim [Lexical items село/wieś and derivative personal names in the contemporary Ukrainian and Polish languages]*, [w:] *Obce/swoje II. Miasto i wieś w kulturze Białorusi, Polski, Rosji, Ukrainy*, red. K. Glinianowicz, K. Kotyńska, Kraków: Scriptum, 2017, s. 229–239.

Список використаних джерел

- Великий тлумачний словник сучасної української мови*, ред. В. Бусел, Київ–Ірпінь: Перун, 2009.
- Голоскевич Г., *Правописний словник*, Харків: Книгоспілка, 1929.
- Етимологічний словник української мови*, ред. О. Мельничук, т. I, т. V, Київ: Наукова думка, 1982, 2006.
- Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР)”, 1997, № 24, ст. 170) із пізнішими змінами..., [v:] Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (29.11.2020).
- Ізюмов О., *Російсько-український словник*, Київ: Книгоспілка, 1926.
- Карпіловська Є., *Кореневий гніздовий словник української мови*, Київ: Видавництво „Українська енциклопедія” ім. М. Бажана, 2002.
- Корпус української мови*, [v:] Електронний ресурс: www.mova.info (21.10.2020).
- Польсько-український українсько-польський словник*, ред. В. Бусел, Київ–Ірпінь: Перун, 2004.
- Російсько-український словник*, ред. П. Мусяця, Київ: Видавництво Академії наук УРСР, 1937, с. 235.

- Російсько-український словник правничої мови*, гол. ред. А. Кримський, Київ: Друкарня Української Академії Наук, 1926.
- Словник ділової мови*, ред. М. Дорошенко, М. Станиславський, В. Страшкевич, Харків–Київ: ДВУ, 1930.
- Словник сучасного українського сленгу*, упор. Т. Кондратюк, Харків: Фоліо, 2006.
- Словник української мови*, в 11 т., ред. І. Білодід, Київ: „Наукова думка”, 1970–1980, [в:] Електронний ресурс: sum.in.ua (20.11.2020).
- Ставицька Л., *Український жаргон*, Київ: Критика, 2005.
- Українсько-польський тематичний словник*, Я. Рігер, О. Демська-Кульчицька, Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2007.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1989.
- Miejski słownik slangu i mowy potocznej*, [w:] Źródło elektroniczne: <https://www.miejski.pl/> (30.11.2020).
- Narodowy korpus języka polskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: <http://nkjp.pl/> (21.10.2020).
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, t. III, Warszawa: PWN, 1985.
- Słownik języka polskiego*, [w:] Źródło elektroniczne: www.sjp.pl (29.11.2020).
- Słownik języka polskiego*, PWN, [w:] Źródło elektroniczne: www.sjp.pwn.pl (27.11.2020).
- Słownik polsko-polski*, [w:] Źródło elektroniczne: <https://pl.glosbe.com> (29.11.2020).
- Słownik tematyczny polsko-ukraiński*, I. Kononenko, I. Mytnik, E. Wasiak, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Wielki słownik polsko-ukraiński ukraińsko-polski z rozszerzoną terminologią współczesnego biznesu*, S. Domagalski, Warszawa: Rea, 2008.

Spysok vykorystanykh dzherel

[References]

- Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Big Dictionary of the Ukrainian Language]*, red. V. Busel, Kyiv–Irpın: Perun, 2009.
- Holoskevych H., *Pravopysnyi slovnyk [Dictionary of correct spelling]*, Kharkiv: Knyhospilka, 1929.
- Etymolohichni slovnyk ukrainskoi movy [Etymological Dictionary of the Ukrainian Language]*, red. O. Melnychuk, t. I, t. V, Kyiv: Naukova dumka, 1982, 2006.
- Закон України „Про місцеве самоврядування в Україні (Відомості Верховної Ради України (ВВР)”, 1997, № 24, ст.170) із пізнішими змінами..., [Law of Ukraine About Local Self-Government in Ukraine (Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1997, № 24, p. 170), as amended], [v:] Elektronnyi resurs: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (29.11.2020).
- Iziumov O., *Rosiisko-ukrainskyi slovnyk [Russian-Ukrainian dictionary]*, Kyiv: Knyhospilka, 1926.
- Karpilovska Ye., *Korenyvi hnzdovyi slovnyk ukrainskoi movy [Root Word Nest Dictionary of Ukrainian Language]*, Kyiv: Vydavnytstvo „Ukrainska entsyklopediia” im. M. Bazhana, 2002.

- Korpus ukraińskiej mowy [Ukrainian Language Corpus]*, [v:] Elektronnyy resurs: www.mova.info (21.10.2020).
- Polsko-ukraiński ukraińsko-polski słownik [Polish-Ukrainian and Ukrainian-Polish Dictionary]*, red. V. Busel, Kyiv–Irpın: Perun, 2004.
- Rosijsko-ukraiński słownik [Russian-Ukrainian dictionary]*, red. P. Mustiatsa, Kyiv: Vydavnytstvo Akademii nauk URSR, 1937, s. 235.
- Rosijsko-ukraiński słownik prawnyczoj mowy [Russian-Ukrainian dictionary of law terms]*, hol. red. A. Krymskyi, Kyiv: Drukarnia Ukrainської Akademii Nauk, 1926.
- Słownik dılovoj mowy [Dictionary of business terms]*, red. M. Doroshenko, M. Stanyslavskyi, V. Strashkevych, Kharkiv–Kyiv: DVU, 1930.
- Słownik suchasnoho ukraińskoho slenhu [Dictionary of Modern Ukrainian Slang]*, upor. T. Kondratiuk, Kharkiv: Folio, 2006.
- Słownik ukraińskiej mowy [The Ukrainian Language Dictionary]*, v 11 t., red. I. Bilodid, t. 5, Kyiv: Naukova dumka, 1974, [v:] Elektronnyy resurs: sum.in.ua (20.11.2020).
- Stavytska L., *Ukraiński zharhon [The Ukrainian Jargon]*, Kyiv: Krytyka, 2005.
- Ukraińsko-polski tematyczny słownik [Ukrainian-Polish thematic dictionary]*, Ya. Riger, O. Demska-Kulchytska, Lviv: Vydavnytstvo Ukrainського katolytskoho universytetu, 2007.
- Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego [Etymological Dictionary of the Polish Language]*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1989.
- Miejski słownik slangu i mowy potocznej [City Dictionary of Slang and Colloquial Speech]*, [w:] Źródło elektroniczne: <https://www.miejski.pl/> (30.11.2020).
- Narodowy korpus języka polskiego [National Polish Language Corpus]*, [v:] Źródło elektroniczne: <http://nkjp.pl/> (21.10.2020).
- Słownik języka polskiego [The Polish Language Dictionary]*, red. M. Szymczak, t. III, Warszawa: PWN, 1985.
- Słownik języka polskiego [The Polish Language Dictionary]*, [w:] Źródło elektroniczne: www.sjp.pl (29.11.2020).
- Słownik języka polskiego PWN [The Polish Language Dictionary PWN]*, [w:] Źródło elektroniczne: www.sjp.pwn.pl (27.11.2020).
- Słownik polsko-polski [Polish-Polish Dictionary]*, [w:] Źródło elektroniczne: <https://pl.glosbe.com> (29.11.2020).
- Słownik tematyczny polsko-ukraiński [Polish-Ukrainian Thematic Dictionary]*, I. Kononenko, I. Mytnik, E. Wasiak, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2010.
- Wielki słownik polsko-ukraiński ukraińsko-polski z rozszerzoną terminologią współczesnego biznesu [Big Polish-Ukrainian and Ukrainian-Polish Dictionary with Modern Business Terminology]*, S. Domagalski, Warszawa: Rea, 2008.